

לקיים מצות עשה דתשובה - שיעור 923

I. העיקר הוא לקבל על עצמי תיקונים קלים הנוגעים לאהבת השם וליראתו ולכתבם במחברת וצריך לחזור עליהם פעם אחת בשבוע

- (א) לכל אחד מהששה תעניתים לקבל על עצמי תיקון קל לתשובה ואבאר
 (ב) לכל החדשים שיש בהם יום כפור קטן דהיינו שמונה חדשים לקבל על עצמי תיקון קל לתשובה וגם עוד קבלה לערב ראש השנה ויהיה ט"ו קבלות בכל שנה ובעשרה שנים יהיה 150 קבלות לאהבת וליראת ה'

II. אימתי מתחילים אמירת הסליחות

(א) ה"טור הביא ג' שיטות (א) מנהג ספרד מ"ח אלול (ב) מנהג אשכנזית כמנהגינו (ג) רק בעשרת ימי תשובה

(ב) זמן אמירת הסליחות - ויש ד' שיטות - עיין באג"מ (3 - ק"ה) דזמן היותר טוב לסליחות הוא באשמורת הבקר כ"כ המג"א (תקפ"ח) מפני שהקב"ה שט ב"ח אלף עולמות ובסוף הלילה שט בעה"ז והוא עת רצון כ"כ הב"ח והדרישה וי"א סליחות בחצות הלילה והוא משום שע"פ הקבלה שהביא המג"א הוא חצות עת רצון טובה ועיין בשערים מצויינים בהלכה (קכ"ח - ז) שהביא האגרא דפרקא שכתב שהוא ראה אנשי מעשה שלא רצו לומר סליחות עד אחר שהאיר היום דכן משמע בזוה"ק וזה המנהג בכמה ישיבות והמג"א (תקס"ה) כתב בשם האר"י ז"ל שאין לומר סליחות קודם חצות הלילה כ"כ המטה אפרים (תקפ"ח - ט) והמשנה ברורה (תקס"ה - סק"ז) וכ"כ השע"ת (תקפ"ח) ועיין באג"מ (ה"ל) שכתב שאין בזה איסור אלא שאין מועילין בכח י"ג מדות שיש הבטחה שלא יחזרו ריקם אלא כסתם תפלה ויש להתיר רק בגדר הוראת שעה ואין להביא ראיה מליל יום הכפורים שאומרים סליחות קודם חצות הלילה כי היום הזה יאיר בהתעוררות הרחמים (יחזה דעת ח - מ"ז) ועוד יכול לומר סליחות בשעת הדחק קודם מנחה שהרי מעשים בכל יום אנו אומרים וידוי וי"ג מדות ונפילת אפים בתפלת מנחה אמנם בספר מחשבות בעצה (נקונטרס פרקות לחכמה סימן ח - דט"ז) שהכל תלוי בנקודת חצות שבירושלים וימתינו עכ"פ עד חצות לילה לפי אופק ירושלים ולכן עצה נכונה להנוהגים לומר סליחות וי"ג מדות קודם חצות הלילה

III. ברכת התורה צריך לברך קודם סליחות - עיין במ"ב (מ"ו - סק"ח) שלא לומר שום פסוק קודם ברכת התורה אע"פ שהוא אומר דרך תחנונים וע"ע בנטעי גבריאל (דף ז') דאם איחר לבוא לבית הכנסת יש לסמוך לאמרן קודם ברכת התורה כהיש אומרים

IV. להתענות ער"ה - איתא במדרש ויקרא (פרשה ל') דבער"ה גדולי הדור מתענין והקב"ה מוותר להם שליש ועפ"ז נהגו רבים להתענות בער"ה ואין זה כיוהרא (תקפ"ח - ז) ואפילו נערים י"ג ונערות י"ב שנים מתענין (מ"ב סקט"ז) עד אחר מנחה גדולה והולכי דרכים פטורים (כ"ה י"ח) דנערי דוד אכלו אצלו והיה בער"ה ויש דאינם מתענין כמו דאין מתענין ביום שמת בו אביו או אמו ורק להרבות בתורה וצדקה (תקס"ח - ז) שכן צותה אשתו של החת"ס שבניה לא יתענו ביום יא"צ שלה ומנהג קארלין שאין להתענות ער"ה וי"א ששני דפים גמרא עם הרא"ש נחשב כתענית - לתענית כזו שאינו אלא מנהג בעלמא (נטעי גבריאל ז"ג)

V. התרת נדרים בערב ראש השנה לנשים

(א) עיין בתשובות והנהגות (ח - ע"ח) כשהולך הבעל להתיר נדרי עצמו בערב ראש השנה תמנה אותו אשתו לשליח וילך למתירים ויאמר הנוסח הרגיל ויסיים שהריני מבקש להתיר גם עבור אשתי שמינה אותי שליח ומבקשת התרה כמוני ויועיל כשיאמרו "הכל מותרים לכם" וכ"כ בשו"ת רבבות אפרים (חלק ה - סימן ע"פ וחלק ו - ע"ג) וראיתו משו"ע יו"ד (רל"ד - נ"ו) שהבעל נעשה שליח להשאל על נדרי אשתו עיין בט"ז משום אשתו כגופו אבל הכלל שאין שליחות להתרת נדרים (יו"ד רכ"ח - ט"ז) לכן אין שליחות מועיל לבתו
 (ב) שמעתי מרב דוד פיינשטיין דאין נוהגין לעשות התרת נדרים לנשים בערב ראש השנה

VI. ההכנה העיקרית היא התשובה ואבאר

VII. אם המבקש מחילה מחבירו צריך לפרט החטא

(א) החפץ חיים בספרו הלכות איסור לשון הרע (כלל ד - סעיף י"ג) כתב דאפילו אם חבירו אינו יודע כלל מזה צריך לגלות לו מה שעשה נגדו שלא כדין שהבושה והכנעה הוא עיקר חלק מהכפרה (שע"ת מרבינו יונה ר"ז) וגם מעכב את הכפרה (עיי' במועדים וזמנים ה - ג"ד) וע"ע במ"ב (תר"י - סק"ג)

(ב) אמנם רבי ישראל סלנטר תמה ע"ז דכאשר יספר לו יוגרם לו צער ולכן לא יפרט החטא מ"מ כפרתו אינו כפרה גמורה (ספר הרהורי תשובה דף ק"כ) אבל הפירוט אינו מעכב הכפרה

(ג) עיי' ביומא (פ"ז:) דרב הלך אצל הטבח שיבקש ממנו תשובה לכאורה יש ראייה משם דמחילה צריך הכנעה מעיקר הדין וע"ע בשו"ת נודע ביהודה (ה - ל"ה) בענין מי שבעל אשת איש דמשמע משם דפירוט החטא אינו עיכוב וגם במעשה ברב משה פיינשטיין דתפלת זכה מועיל למחילה והכנעה אינו לעיכובה וכן אומרים קודם ק"ש על המטה הריני מוחל ואין כאן הכנעה ופירוט החטא

(ד) ויש לתרץ להמ"ב דעושה חסד עמו אם יפרט החטא אפילו מצערו מאד דהמעביר על מדותיו מעבירין כל פשעיו נאמר דוקא באופן זה וגם זה ענין גדול להמבקש דעושה דבר ומתבייש בו מוחלין לו ע"כ עונותיו (זרכות י"ג:) מ"מ המוציא שם רע על חבירו אינו צריך למחול (תר"ו - ה זרמ"ה) ומדת ענוה למחלו (מ"ג ש"ס) אמנם כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו ת"ח דאסור לו למחול על כבודו משום בזיון התורה (יומא כ"ג:) וזהו בפרהסיא (ספר לתשובת השנה דף קמ"ג) ולא מקרא אכזרי אם לא מחל (ז"ק ז"ג:) מדין ת"ח צריך לנקום ולנטור כנחש ועיי' ביומא (פ"ז:) במעשה ברב ורבי חנינא דלא רצה למחלו

(ה) שיטת הרב רבינו יאשיה פינטו בפירוש הרי"ף על העין יעקב שדעת רבי אלעזר בן עזריה שאם לא פייס את חבירו גם העבירות שבין אדם למקום אין יום הכפורים מכפר ויש חולקין (שו"ת יחזקאל דעת ה - מ"ד)

(ו) ויש מחלוקת אם בכל פעם יקח עמו ג' אנשים עיין בבה"ל (ד"ה יחזור ושו"ע הרב תר"ו - ג)

VIII. חשבון פרטי לרפא המחלה של שנאת חנם

(א) וידוע שנחרב בית מקדשינו משום העון הרעה הגדול הזה של שנאת חנם לכן אי אפשר לומר שזה דבר טבעי שאם כן הם היו אנוסים

(ב) עיי' בדעת זקנים מבעלי התוספות (זרמ"ה ה - ה) על הפסוק זה ספר תולדת אדם שהביא מאמר דרבי עקיבא דואהבת לרעך כמוך דזה כלל גדול בתורה וכן עזאי אומר דפסוק בדמות אלקים עשה אותו גדול יותר שאף אם הוא אינו חושש לכבוד עצמו יש לו לחוש לכבוד חבירו (מעשה שהגיד רב דן סגל על השדי חמד)

(ג) שמעתי מעשה בשני ראשי ישיבות שהיו שותפין במוסד אחד ונהגו בשלום ובשלוה בלא שום פקפוק ומחלוקת כל ימיהם וטעם הצלחתם היה משום שהם הביטו אחד על חבירו רק על המעלות הגדולות שהיו להם ולא על חסרונותיהם

(ד) וגם שמעתי מעשה שנעשה ברב אליעזר זילבער ושמעון Weizenthal אחר המלחמה שהוא לא רצה להיות דתי משום מעשה אכזרי שעשה איש דעתי בסידור שלו במחנה אמר לו דצריך להביט על האנשים הכשרים ולא על איש פרטי או מעשה פרטי

(ה) וגם שמעתי מעשה ברב איסר זלמן מלצר ורב דוד פינקעל בענין כתיבה בחול המועד על כלי צוקער הפסוק עיניך לנוכח יביטו ועפעפיך יישרו נגדך (משלי ד - כ"ה) שלומדים משם דקודם דיביט על חסרונות של אחרים יביט על חסרונותיו ועוד גם צריך לראות כסדר הפסוק דמלתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה

(ו) וסוף דבר הכל תלוי בסעייתא דשמיא לכן עצה טובה לבקש בסוף ש"ע שה' יעזרינו לחקור המדה הרעה של שנאת חנם וצריך לעשות זה בכל תפלת ש"ע כל ימינו עד ביאת משיח צדקינו במהרה בימינו אמן והבא לטהר מסייעין אותו

כתיבה וחתומה טובה